

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΚΛΕΙΘΡΟΠΟΪΑ ΗΠΕΙΡΟΥ ΕΝΝΑ HELLAS Α.Ε. κατά
ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 27620/08)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

13 Ιανουαρίου 2011

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

Στην υπόθεση Κλειθροποιΐα Ηπείρου Enva Hellas A.E. κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα, η σύνθεση του οποίου έχει ως εξής:

Nina Vajić, *πρόεδρος,*

Χρήστος Ροζάκης,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

Γεώργιος Νικολάου, *δικαστές,*

και Søren Nielsen, *γραμματέας τμήματος.*

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 9 Δεκεμβρίου 2010,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 27620/08) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από μία ανώνυμη εταιρία ελληνικού δικαίου εξειδικευμένη στην κατασκευή κλειδαριών οχημάτων και με έδρα στα Ιωάννινα, Κλειθροποιΐα Ηπείρου Enva Hellas A.E. («η προσφεύγουσα»), η οποία προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 21 Μαΐου 2008 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κυρία Γ. Παπαδάκη, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κυρία Ζ. Χατζηπαύλου, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ειδικότερα ότι υπήρξε παραβίαση του δικαιώματός της πρόσβασης σε δικαστήριο και υπέρβαση της «λογικής

προθεσμίας» της διαδικασίας, τα οποία εγγυάται το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης.

4. Στις 14 Οκτωβρίου 2009, η πρόεδρος του πρώτου τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Όπως επιτρέπει το άρθρο 29 § 3 της Σύμβασης, αποφασίσθηκε επιπλέον ότι το τμήμα θα αποφαινόταν ταυτόχρονα επί του παραδεκτού και επί της ουσίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Στις 30 Δεκεμβρίου 1996, η προσφεύγουσα κατέθεσε ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών αγωγή σε βάρος του Δημοσίου με σκοπό να της καταβληθεί αποζημίωση 771.300.000 δραχμών. Η διαφορά αφορούσε μία παρέμβαση των δημόσιων εξουσιών στην αναβολή ενός επενδυτικού έργου της προσφεύγουσας, η οποία οδήγησε στο να μην τελεσφορήσει το έργο.

6. Με απόφαση της 30^{ης} Απριλίου 1999, το διοικητικό πρωτοδικείο απέρριψε την αγωγή της προσφεύγουσας.

7. Στις 17 Δεκεμβρίου 1999, η προσφεύγουσα άσκησε έφεση κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών. Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων, η προσφεύγουσα εκπροσωπείτο από τους δικηγόρους της, Ι.Κ. και Α.Φ. Η δικαστική πληρεξουσιότητα της προσφεύγουσας προς τους δικηγόρους της τους είχε χορηγηθεί μόνο για τους σκοπούς της εκπροσώπησής της στη συζήτηση.

8. Με απόφαση της 29^{ης} Νοεμβρίου 2002, το διοικητικό εφετείο απέρριψε την έφεση της προσφεύγουσας.

9. Στις 15 Δεκεμβρίου 2003, ο γραμματέας του εν λόγω δικαστηρίου γνωστοποίησε την απόφαση στο δικηγόρο Α.Φ. Μία δικαστική επιμελήτρια επισκέφθηκε το γραφείο του Α.Φ., αλλά καθώς αυτός δεν ήταν παρών, επέδωσε την απόφαση σε μία υπάλληλο του γραφείου.

10. Η προσφεύγουσα, η οποία δεν είχε λάβει αντίγραφο της απόφασης, έμαθε για την ύπαρξή της με δικά της μέσα.

11. Στις 27 Φεβρουαρίου 2004, η προσφεύγουσα προσέφυγε στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

12. Στις από 22 Μαρτίου 2006 παρατηρήσεις της, η προσφεύγουσα προσκόμισε μία «δήλωση», υπογεγραμμένη στις 20 Μαρτίου 2006, από τον Α.Φ., ο οποίος βεβαίωνε ότι «όντας βουλευτής, είχε παύσει να ασκεί το επάγγελμα του δικηγόρου και δεν μπορούσε να είναι ο νόμιμος αντιπρόσωπος της προσφεύγουσας». Ο δικηγόρος βεβαίωνε ομοίως ότι είχε παύσει να είναι νόμιμος αντιπρόσωπος της προσφεύγουσας κατόπιν της έκδοσης της απόφασης και ότι ουδέποτε ενημερώθηκε για την επίδοση αυτής διότι «είχε η απόφαση είχε προφανώς επιδοθεί σε άτομο του γραφείου του το οποίο παρέλειψε να τον ενημερώσει».

13. Με απόφαση της 29^{ης} Οκτωβρίου 2007 (η οποία καθαρογράφηκε στις 29 Νοεμβρίου 2007), το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε την αίτηση αναίρεσης της προσφεύγουσας ως εκπρόθεσμη. Έκρινε ότι η επίδοση της απόφασης του εφετείου στην υπάλληλο του γραφείου του δικηγόρου της προσφεύγουσας είχε ως αποτέλεσμα να αρχίσει να τρέχει η προθεσμία των εξήντα ημερών για την κατάθεση της αίτησης αναίρεσης. Διευκρίνισε ότι μικρή σημασία είχε τότε ο δικηγόρος έλαβε γνώση της απόφασης, διότι εικαζόταν ότι ήταν ο νόμιμος αντιπρόσωπος της προσφεύγουσας ακόμα και μετά το πέρας της συζήτησης για την οποία του είχε χορηγηθεί η δικαστική πληρεξουσιότητα. Από τη στιγμή που η επίδοση έγινε στο γραφείο του, ο δικηγόρος μπορούσε να έχει λάβει γνώση της απόφασης και μικρή σημασία είχε σε ποια ημερομηνία αυτός έλαβε πραγματικά γνώση αυτής. Σημείωσε επιπλέον ότι ο δικηγόρος Α.Φ. δεν είχε, την ημερομηνία της επίδοσης, την ιδιότητα του βουλευτή και ως εκ τούτου μπορούσε να ασκεί το επάγγελμα του δικηγόρου.

14. Το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε το επιχείρημα της προσφεύγουσας σύμφωνα με το οποίο η απόφαση ουδέποτε επιδόθηκε στον άλλο δικηγόρο, Ι.Κ., ο οποίος «χειριζόταν στην πραγματικότητα την υπόθεση», για τον λόγο ότι, παρουσία περισσότερων νομίμων αντιπροσώπων, αρκούσε η επίδοση προς έναν από αυτούς. Ως προς τη δήλωση του δικηγόρου με ημερομηνία 20 Μαρτίου 2006, διευκρίνισε ότι οι

ισχυρισμοί του δικηγόρου ήταν «αόριστοι» διότι δεν ανέφερε τους λόγους για τους οποίους είχε παύσει να ισχύει η δικαστική πληρεξουσιότητα.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

15. Τα εφαρμοστέα άρθρα του κώδικα διοικητικής δικονομίας:

Άρθρο 30 § 7

«Ο δικαστικός πληρεξούσιος, αν η κατοικία του ή ο χώρος της εργασίας, του βρίσκεται στην έδρα του δικαστηρίου, είναι και αντίκλητος του διαδίκου.»

Άρθρο 32

«1. Η δικαστική πληρεξουσιότητα παύει: α) με την κατάργηση της δίκης ή την περάτωση της διαδικαστικής πράξης, για την οποία αυτή είχε δοθεί, ή β) με το θάνατο του πληρεξουσίου ή την απώλεια της ικανότητάς του να ενεργεί ως πληρεξούσιος, ή γ) με την ανάκληση της πληρεξουσιότητας ή την παραίτηση του πληρεξουσίου από αυτήν, ή δ) με την παραίτηση, την παύση ή την έκπτωση του πληρεξουσίου δικηγόρου από το δικηγορικό λειτούργημα.»

Άρθρο 47 § 5

«Σε περίπτωση περισσότερων νόμιμων αντιπροσώπων (...), αρκεί η επίδοση προς έναν από αυτούς, ακόμη και όταν, από το νόμο, το καταστατικό ή την πράξη διορισμού τους, προβλέπεται ότι αυτοί ενεργούν από κοινού.»

Άρθρο 50

«1. Οι επιδόσεις προς τους ιδιώτες διενεργούνται στην κατοικία ή στο χώρο της εργασίας, κατά περίπτωση, προσωπικώς στους ίδιους ή στους νόμιμους αντιπροσώπους τους (...).

2. (...) νοείται, ως κατοικία, η οικία, το διαμέρισμα και γενικώς ο στεγασμένος χώρος που προορίζεται για διημέρευση και διανυκτέρευση, ενώ, ως χώρος εργασίας, ο χώρος άσκησης της επαγγελματικής δραστηριότητας (...).»

Άρθρο 52 § 1

«Αν τα πρόσωπα που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου 50 απουσιάζουν από το κατάστημα, το γραφείο ή το εργαστήριο όπου εργάζονται, το έγγραφο παραδίδεται σε συνεταίρο ή συνεργάτη ή υπάλληλο, που εργάζεται στον ίδιο χώρο.»

Άρθρο 57 § 1

«Η επίδοση συντελείται, κατά περίπτωση, από το χρόνο της παράδοσης (...) του επιδοτέου εγγράφου (...).»

Άρθρο 58 § 4

«Όλες οι επιδόσεις μπορούν να γίνουν στον αντίκλητο του διαδίκου, ακόμη και όταν ο διάδικος κατοικεί ή εργάζεται στην έδρα του δικαστηρίου.»

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΟ

I. ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

16. Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι υπήρξε διπλή παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης: αφενός, εκτιμά ότι η απόρριψη της αίτησης αναίρεσής της ως απαράδεκτης παραβίασε το δικαίωμά της πρόσβασης σε δικαστήριο ενώ, αφετέρου, παραπονείται για τη διάρκεια της επίδικης διαδικασίας. Το εφαρμοστέο τμήμα του άρθρου 6 § 1 έχει ως εξής:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως (...) υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του αστικής φύσεως (...).»

A. Πρόσβαση σε δικαστήριο

17. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι είχε χορηγήσει πληρεξουσιότητα στο συνήγορό της να την εκπροσωπήσει μόνο στη συζήτηση ενώπιον του διοικητικού εφετείου και ότι με την έκδοση της απόφασης είχε παύσει να ισχύει η πληρεξουσιότητα. Το γεγονός ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας δέχθηκε ότι η επίδοση της απόφασης σε ένα άτομο που δεν εκπροσωπούσε πλέον την προσφεύγουσα αποτελούσε έναρξη της προθεσμίας άσκησης αίτησης αναίρεσης ενώπιόν του παραβίασε το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο.

18. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η κοινοποίηση της απόφασης του διοικητικού εφετείου σε έναν από τους νόμιμους αντιπροσώπους της προσφεύγουσας, τον Α.Φ., ο οποίος παρίστατο στη συζήτηση, ήταν σύμφωνη προς το νόμο. Η διαδικασία που ακολουθήθηκε και οι συνέπειες αυτής, ήτοι η επίδοση της απόφασης σε έναν υπάλληλο του δικηγόρου, στο χώρο εργασίας του, απουσία αυτού και το σημείο αφετηρίας της προθεσμίας, την επομένη της εν λόγω επίδοσης, ανεξαρτήτως της ημερομηνίας κατά την οποία ο δικηγόρος έλαβε γνώση της απόφασης, μπορούσαν να προβλεφθούν, διότι οι διατάξεις του κώδικα διοικητικής δικονομίας είναι σαφείς και η ερμηνεία τους από τα δικαστήρια είναι πάγια, γνωστή και προσβάσιμη. Έπεται ότι η προσφεύγουσα, την οποία συμβούλευαν δύο δικηγόροι, έπρεπε να αναμένει ότι οι κανόνες αυτοί θα εφαρμόζονταν στην περίπτωσή της.

19. Η Κυβέρνηση ανταπαντά ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας εφάρμοσε στην περίπτωσή της κανόνες οι οποίοι προκύπτουν όχι από μία συγκεκριμένη δικονομική διάταξη, αλλά από ένα νομολογιακό κατασκευάσμα και από το συνδυασμό διαφόρων άρθρων του κώδικα διοικητικής δικονομίας. Ωστόσο, η νομολογία αυτή καθιερώνει ένα αμάχητο τεκμήριο για τη γνωστοποίηση μίας απόφασης, από την οποία αρχίζει να τρέχει η προθεσμία άσκησης αίτησης αναίρεσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.

20. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το «δικαίωμα σε δικαστήριο», του οποίου το δικαίωμα πρόσβασης συνιστά μία ιδιαίτερη πλευρά, δεν είναι απόλυτο και προσφέρεται σε περιορισμούς, οι οποίοι γίνονται

σιωπηρά δεκτοί, ειδικότερα ως προς τους όρους του παραδεκτού μιας προσφυγής, διότι απαιτεί από την ίδια την φύση του μία ρύθμιση από το Κράτος, το οποίο απολαμβάνει ως προς τούτο μιας συγκεκριμένης διακριτικής ευχέρειας. Εν τούτοις, οι περιορισμοί αυτοί δεν θα μπορούσαν να περιορίσουν την ανοικτή πρόσβαση ενός διοικούμενου κατά τρόπο ή σε βαθμό ώστε το δικαίωμά του σε δικαστήριο να θιγεί στην ίδια την ουσία του. Τέλος, δεν συμβιβάζονται με το άρθρο 6 § 1, παρά μόνον αν τείνουν προς θεμιτό σκοπό και αν υφίσταται εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του διωκόμενου σκοπού (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Edificaciones March Gallego S.A. κατά Ισπανίας*, απόφαση της 19 Φεβρουαρίου 1998, *Recueil des arrêts et décisions* 1998-I, σελ. 290, § 34).

21. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επιπλέον ότι η συμβατότητα των περιορισμών που προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο προς το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο, το οποίο αναγνωρίζεται από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, εξαρτάται από τις ιδιαιτερότητες της επίδικης διαδικασίας και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο της δίκης που διεξήχθη μέσα στην εθνική έννομη τάξη και ο ρόλος που έπαιξε σε αυτήν το ανώτατο δικαστήριο, αφού οι προϋποθέσεις παραδεκτού μιας αίτησης αναίρεσης μπορούν να είναι πιο αυστηρές από εκείνες μιας έφεσης (*Khalfaooui κατά Γαλλίας*, αριθ. 34791/97, CEDH 1999-IX).

22. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει τέλος ότι η ρύθμιση του τύπου της άσκησης μιας προσφυγής στοχεύει στην εξασφάλιση της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και του σεβασμού, ιδιαίτερα, της αρχής της νομικής ασφαλείας. Εν τούτοις, οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να μπορούν να αναμένουν ότι οι κανόνες αυτοί θα εφαρμοστούν (*Miragall Escolano και λοιποί κατά Ισπανίας*, αριθ. 38366/97, 38688/97, 40777/98, 40843/98, 41015/98, 41400/98, 41446/98, 41484/98, 41487/98 και 41509/98, § 33, CEDH 2000-I).

23. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι από τα άρθρα 30 § 7, 50 § 1 και 58 § 4 του κώδικα διοικητικής δικονομίας προκύπτει ότι η οριστική απόφαση ενός διοικητικού δικαστηρίου κοινοποιείται έγκυρα στον δικηγόρο ενός εκ των διαδίκων, εφόσον ο δικηγόρος αυτός παραστάθηκε

στη συζήτηση, και ότι καθίσταται υποχρεωτικά ο αντίκλητος του διαδίκου αυτού και έχει την ευθύνη να του κοινοποιούνται οι αποφάσεις που αφορούν τον εν λόγω διάδικο. Επιπλέον, από τα άρθρα 52 § 1 και 57 § 1 του ίδιου κώδικα προκύπτει ότι όταν ο δικηγόρος απουσιάζει η επίδοση μίας απόφαση σε υπάλληλο αυτού αποτελεί την έναρξη της προθεσμίας άσκησης αίτησης αναίρεσης. Από αυτό το χρονικό σημείο έχει ο δικηγόρος τη δυνατότητα να λάβει γνώση του επιδοτέου εγγράφου.

24. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η προσφεύγουσα εκπροσωπήθηκε από δύο δικηγόρους στη συζήτηση ενώπιον του διοικητικού εφετείου. Όταν αυτό εξέδωσε την απόφασή του, ο δικαστικός επιμελητής επισκέφθηκε το γραφείο του ενός από αυτούς, εκείνο του Α.Φ., ο οποίος, δυνάμει του νόμου (ιδίως το άρθρο 30 § 7 του κώδικα διοικητικής δικονομίας) ήταν και αντίκλητός της. Καθώς η προσφεύγουσα είχε την έδρα της σε άλλο τόπο από εκείνον της έδρας του δικαστηρίου που εξέδωσε την απόφαση, η επίδοση της απόφασης στον αντίκλητό της ήταν υποχρεωτική. Από κανένα στοιχείο του φακέλου δεν προκύπτει ότι ο δικηγόρος αυτός είχε απωλέσει την ιδιότητά του να ενεργεί ως αντιπρόσωπος της προσφεύγουσας. Το Συμβούλιο της Επικρατείας, το οποίο εξέτασε τον λόγο αναίρεσης της προσφεύγουσας σύμφωνα με τον οποίο ο Α.Φ. δεν είχε πλέον πληρεξουσιότητα να ενεργεί για λογαριασμό αυτής, κατέληξε ότι η κρίσιμη ημερομηνία προκειμένου να καθοριστεί αν ο Α.Φ. είχε παύσει να ασκεί το δικηγορικό λειτούργημα λόγω της εκλογής του στη Βουλή ήταν εκείνη της κοινοποίησης της απόφασης. Διευκρίνισε επιπλέον ότι δε θα λάμβανε υπόψη τη «δήλωση» του Α.Φ., ο οποίος βεβαίωνε ότι είχε παύσει να είναι νόμιμος αντιπρόσωπος της προσφεύγουσας, διότι αυτή είχε κατατεθεί μετά τη συζήτηση και ήταν ως εκ τούτου απαράδεκτη σύμφωνα με τις εφαρμοστέες διατάξεις του κώδικα διοικητικής δικονομίας.

25. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι εφόσον η προσφεύγουσα είχε διορίσει δύο δικηγόρους για να την εκπροσωπήσουν ενώπιον του εφετείου και δεν είχε ανακαλέσει την πληρεξουσιότητα που τους είχε χορηγήσει ή αυτοί δεν είχαν παραιτηθεί, έπρεπε να αναμένει ότι η κοινοποίηση της απόφασης θα γινόταν σε έναν από αυτούς. Το Δικαστήριο δεν μπορεί να δεχθεί τον εν προκειμένω ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι μία νόμιμη προθεσμία για

την άσκηση αναίρεσης παύει να τρέχει λόγω του ότι ο υπάλληλος του δικηγορικού γραφείου παρέλειψε να ενημερώσει εγκαίρως το δικηγόρο σχετικά με την επίδοση μίας απόφασης. Αν το Δικαστήριο δεχόταν τον εν λόγω ισχυρισμό, τούτο θα συνιστούσε έγκριση της προσβολής της αρχής της νομικής ασφάλειας, η οποία αποτελεί τη βάση για κάθε ορισμό προθεσμίας στις δικαστικές διαδικασίες (αποφάσεις *De Geouffrede la Pradelle κατά Γαλλίας* της 16 Δεκεμβρίου 1992, série A no. 253-B, § 33, και *Miragall Escolano και λοιποί κατά Ισπανίας* της 25 Ιανουαρίου 2000, CEDH 2000-I, § 33).

26. Τέλος, επικουρικώς, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, παρόλο που κλήθηκε από εκείνο, η προσφεύγουσα δεν προσκόμισε αντίγραφο του πληρεξουσίου που εξουσιοδοτούσε ρητά τον Α.Φ. να την εκπροσωπήσει αποκλειστικά στη συζήτηση ενώπιον του διοικητικού εφετείου και όχι όσον αφορά την κοινοποίηση της απόφασης.

27. Υπό το φως των ανωτέρω συλλογισμών, το Δικαστήριο εκτιμά ότι εν προκειμένω, ο περιορισμός που τέθηκε στο δικαίωμα πρόσβασης της προσφεύγουσας σε δικαστήριο ήταν ανάλογος προς τον σκοπό της διασφάλισης της νομικής ασφάλειας και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης.

28. Έπεται ότι αυτό το τμήμα της προσφυγής πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτο, ως προδήλως αβάσιμο, κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

B. Διάρκεια της διαδικασίας

1. Επί του παραδεκτού

29. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αίτηση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαράδεκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

2. Επί της ουσίας

30. Η περίοδος που πρέπει να ληφθεί υπόψη άρχισε στις 30 Δεκεμβρίου 1996, με την κατάθεση της αγωγής ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών, και περατώθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2007, με την

καθαρογραφή της απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας. Διήρκεσε επομένως δέκα έτη και έντεκα μήνες περίπου για τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας.

31. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι το διάστημα αυτό είναι εύλογο αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η υπόθεση ήταν πολύπλοκη και εξετάστηκε από τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας. Επιπλέον, το Συμβούλιο της Επικρατείας έπρεπε να απαντήσει σε πολυάριθμους πολύπλοκους λόγους αναίρεσης τους οποίους προέβαλε η προσφεύγουσα, μεταξύ των οποίων η εγκυρότητα της δικαστικής πληρεξουσιότητας σε περίπτωση εκλογής ενός δικηγόρου ως βουλευτή.

32. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μίας διαδικασίας εκτιμάται σύμφωνα με τις συνθήκες της υπόθεσης και λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που έχουν καθιερωθεί από την νομολογία του, και ειδικότερα την πολυπλοκότητα της υπόθεσης, την συμπεριφορά του προσφεύγοντος και εκείνη των αρμοδίων αρχών, καθώς και της σημασίας της διαφοράς για τους ενδιαφερόμενους (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Frydlender κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 30979/96, § 43, CEDH 2000-VII).

33. Το Δικαστήριο έχει εξετάσει πολλές φορές υποθέσεις που εγείρουν ζητήματα παρόμοια με εκείνα της προκείμενης υπόθεσης και έχει διαπιστώσει την παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης (βλέπε πιο πάνω αναφερόμενη υπόθεση *Frydlender*). Αφού εξέτασε όλα τα στοιχεία που του υποβλήθηκαν, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η Κυβέρνηση δεν εξέθεσε κανένα γεγονός ή επιχείρημα που να μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικό συμπέρασμα στην παρούσα περίπτωση.

34. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η διαδικασία ενώπιον του διοικητικού πρωτοδικείου και του διοικητικού εφετείου διήρκεσε περίπου τρία έτη η κάθε μία, ενώ ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, η διαδικασία ξεπέρασε και αυτή την προθεσμία.

35. Ως εκ τούτου, λαμβανομένης υπόψη της νομολογία του επί του ζητήματος, το Δικαστήριο εκτιμά ότι εν προκειμένω η διάρκεια της επίδικης διαδικασίας ήταν υπερβολική και δεν ανταποκρίθηκε στην απαίτηση της «λογικής προθεσμίας».

36. Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

37. Η προσφεύγουσα παραπονείται ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει κανένα δικαστήριο στο οποίο θα μπορούσε να απευθυνθεί για να παραπονεθεί για την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας. Επικαλείται το άρθρο 13 της Σύμβασης σύμφωνα με το οποίο:

«Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη (...) Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίες παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων των.»

38. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το άρθρο 13 δεν έχει εφαρμογή εν προκειμένω διότι, κατά την άποψή της, δεν υπήρξε υπέρβαση της «λογικής προθεσμίας». Υποστηρίζει επίσης ότι η προσφεύγουσα μπορούσε να έχει ασκήσει ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών αγωγή αποζημίωσης στη βάση του άρθρου 105 του εισαγωγικού νόμου του αστικού κώδικα.

A. Επί του παραδεκτού

39. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

40. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 13 εγγυάται μία πραγματική προσφυγή ενώπιον εθνικού δικαστηρίου που να επιτρέπει την προσφυγή κατά της παραβίασης της υποχρέωσης, η οποία επιβάλλεται από το άρθρο 6 § 1, να εκδικάζονται οι υποθέσεις μέσα σε λογική προθεσμία (βλέπε *Kudla κατά Πολωνίας* [GC], no. 30210/96, § 156, CEDH 2000-XI).

41. Επιπλέον, το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να διαπιστώσει ότι η ελληνική έννομη τάξη δεν προσφέρει στους ενδιαφερόμενους μία πραγματική προσφυγή με την έννοια του άρθρου 13 της Σύμβασης που να τους επιτρέπει να παραπονεθούν για τη διάρκεια μιας διαδικασίας (*Φραγγαλέξη κατά Ελλάδας*, αριθ. 18830/03, 9 Ιουνίου 2005, §§ 18-23). Επιπλέον, στην υπόθεση *Τσουκαλάς κατά Ελλάδας* (αριθ. 12286/08, 22 Ιουλίου 2010), το Δικαστήριο έκρινε ότι το προσφερόμενο από το προαναφερόμενο άρθρο 105 ένδικο μέσο δεν ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις του άρθρου 13 της Σύμβασης διότι δεν υφίστατο σε επαρκή βαθμό βεβαιότητας και ότι η μόνη υφιστάμενη απόφαση επί του ζητήματος, την οποία εξέδωσε πρωτοβάθμιο δικαστήριο, είναι μεταγενέστερη της ημερομηνίας κατάθεσης της παρούσας προσφυγής.

42. Το Δικαστήριο δε διακρίνει εν προκειμένω κανένα λόγο για να απομακρυνθεί από τη νομολογία αυτή.

43. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο εκτιμά ότι εν προκειμένω υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης λόγω της απουσίας στο εσωτερικό δίκαιο μιας προσφυγής που θα είχε επιτρέψει στην προσφεύγουσα να επιτύχει την κύρωση του δικαιώματός του να δικαστεί η υπόθεσή της μέσα σε λογική προθεσμία, με την έννοια του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

44. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει

στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

45. Η προσφεύγουσα αξιώνει 50.000 ευρώ για την ηθική βλάβη που υποστηρίζει ότι υπέστη λόγω της παραβίασης των άρθρων 6 § 1 (διάρκεια της διαδικασίας) και 13 καθώς και 30.000 ευρώ λόγω παραβίασης του δικαιώματός της πρόσβασης σε δικαστήριο.

46. Η Κυβέρνηση θεωρεί ότι τα ποσά αυτά είναι υπερβολικά και ότι η διαπίστωση παραβίασης θα συνιστούσε μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση. Αν το Δικαστήριο θεωρήσει ότι πρέπει να επιδικάσει κάποιο ποσό στην προσφεύγουσα, αυτό δεν πρέπει να υπερβεί τα 5.000 ευρώ.

47. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι διαπίστωσε μία παραβίαση του άρθρου 6 § 1 σε ό,τι αφορά τη διάρκεια της διαδικασίας καθώς και μία παραβίαση του άρθρου 13. Αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση, θεωρεί ότι συντρέχει λόγος να επιδικάσει στην προσφεύγουσα 13.000 ευρώ για ηθική βλάβη.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

48. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η προσφεύγουσα εξασφάλισε η ίδια την υπεράσπισή της ενώπιον του και δεν προβάλλει κανένα αίτημα για έξοδα και δικαστική δαπάνη. Συνεπώς δεν της επιδικάζει κανένα ποσό για την αιτία αυτή.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

49. Το Δικαστήριο κρίνει προσηκόν να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή ως προς τις αιτιάσεις τις ελκόμενες από τα άρθρα 6 § 1 (διάρκεια της διαδικασίας) και 13 της Σύμβασης και απαράδεκτη κατά τα λοιπά.

2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

3. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης.

4. *Αποφαίνεται*

α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στην προσφεύγουσα, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 13.000 (δεκατρείς χιλιάδες) ευρώ για ηθική βλάβη, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος.

β) ότι, από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

5. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 13 Ιανουαρίου 2011, κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)
Søren Nielsen
Γραμματέας

(υπογραφή)
Nina Vajić
Πρόεδρος